Examen HAVO

2010

tijdvak 2
woensdag 23 juni
9.00 - 12.00 uur

geschiedenis (pilot)

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 24 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 78 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

HA-1021-f-10-2-o

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Door de tijd heen

De volgende historische gebeurtenissen en ontwikkelingen vonden plaats in het centrum van het huidige Utrecht. Ze staan in willekeurige volgorde:

1 De openbare uitoefening van de katholieke godsdienst wordt verboden en de Domkerk wordt een protestantse kerk.
2 Op het Domplein wordt een monument onthuld ter nagedachtenis van de burgers van Utrecht die in de strijd tegen de Duitse bezetting van Nederland zijn omgekomen.
3 Op de plaats van het tegenwoordige Domplein wordt een versterking gebouwd met de naam Trajectum, ter bewaking van een doorwaadbare plaats in de grensrivier van het Romeinse Rijk.
4 Tijdens de Bataafse Revolutie vernielen radicale democraten grafmonumenten van aristocraten in de Domkerk.
5 Anton Mussert, de leider van de Nationaal-Socialistische Beweging in Nederland (NSB), spreekt op het Domplein zijn aanhangers toe.
6 Op de plaats van het tegenwoordige Domplein bouwt de Ierse missionaris Willibrord in opdracht van de paus en met steun van de Frankische koning een kerk om van daaruit het christendom te verspreiden onder de Friezen.

2p **1** Zet deze zes historische gebeurtenissen in de juiste volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Prehistorie en oudheid

Gebruik bron 1.

Bij deze rotstekening krijg je twee gegevens:

1 Rond 3000 v. Chr. heeft in Zweden de landbouwrevolutie plaatsgevonden.
2 Rond 3000 v. Chr. leven de Zweden nog in de prehistorie.

3p **2** Gebruik deze gegevens om:

– (met bron) uit te leggen waardoor deze rotstekening een bewijs vormt dat in Zweden de landbouwrevolutie al heeft plaatsgevonden en
– (zonder bron) aan te geven waarom wij verder weinig weten van de cultuur van deze landbouwers.

Gebruik bron 2.

Een bewering:

Uit deze bron blijkt dat Thucydides als geschiedschrijver een wetenschappelijke benadering heeft.

4p **3** Ondersteun deze bewering met twee voorbeelden uit de tekst, en geef bij elk voorbeeld aan waarom dit een historisch-wetenschappelijke benadering is.

In vergelijking met de Galliërs in Frankrijk gingen de Germanen laat over op het gebruik van het Latijnse alfabet.

2p **4** Leg uit dat dit te maken had met de grenzen van het Romeinse Imperium.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

De middeleeuwen

Karel de Grote bestuurde rond 800 een voor die tijd groot rijk. Om zijn rijk te besturen reisde hij voortdurend rond.

3p **5** Noem een kenmerk van de vroege middeleeuwen en leg daarmee uit, waarom Karel zijn rijk niet vanuit één centrale plek kon besturen.

Gebruik bron 3.
De bisschop van Utrecht en de graaf van Holland zijn in de dertiende eeuw verwikkeld in een machtstrijd. Een historicus gebruikt deze tabel om die machtstrijd te illustreren.

2p **6** Beredeneer op welke manier hij informatie uit de tabel hiervoor kan gebruiken.

Volgens sommige historici hebben de kruistochten bijgedragen aan de vergroting van het aanzien van de paus van Rome.

2p **7** Leg uit dat deze vergroting van zijn aanzien heeft bijgedragen aan het feller worden van de Investituurstrijd.

Gebruik bron 4.
Twee beweringen:
1 Artikel 111 van het Edict van Villers-Cotterêts kan gezien worden als een oorzaak **en** een gevolg van centralisatie.
2 Voor Franse nationalisten in de negentiende eeuw was François I een voorbeeld.

4p **8** Leg beide beweringen uit.

Door de tijd heen

De volgende historische gebeurtenissen uit de geschiedenis van Suriname staan in willekeurige volgorde:
1 Amerikaanse troepen bewaken de bauxietmijnen in Suriname, omdat ze bauxiet nodig hebben voor hun vliegtuigindustrie tijdens de Tweede Wereldoorlog.
2 De ontdekkingsreiziger Amerigo Vespucci brengt de kust van Suriname in kaart.
3 Op zoek naar grondstoffen voor de industrie gaan Nederlandse geologen het Surinaamse binnenland verkennen.
4 Suriname wordt zonder gewapende strijd onafhankelijk van Nederland.
5 De West Indische Compagnie (WIC) krijgt het octrooi (= alleenrecht) op de handel met Suriname van de Staten-Generaal van de Republiek.
6 Suriname krijgt als voormalige kolonie voordelige handelscontracten met de Europese Unie.

2p **9** Zet deze zes historische gebeurtenissen in de juiste volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Gebruik bron 5.
Een bewering:
Deze tekst van Paracelsus past bij de overgang tussen de middeleeuwen en de vroegmoderne tijd.

4p **10** Kies twee voorbeelden uit de tekst om deze bewering te ondersteunen en geef bij elk voorbeeld aan waarin Paracelsus zich aansluit bij de vroegmoderne tijd.

De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden vormde in de zeventiende eeuw een uitzondering op staatkundig gebied.

3p **11** Licht dit toe door:
- aan te geven wat de Republiek in staatkundig opzicht bijzonder maakte in de zeventiende eeuw en
- uit te leggen dat deze bijzondere positie samenhing met het ontstaan van de Republiek.

Een ontwikkeling:
Omstreeks 1500 begint de Europese overzeese expansie vanuit Portugal en Spanje.
Omstreeks 1600 gaan ook Hollandse en Zeeuwse kooplieden handelsroutes zoeken naar Azië, Afrika en Amerika.

4p **12** Beschrijf deze ontwikkeling door:
- een **politiek** motief te noemen dat de Hollanders en Zeeuwen hadden voor het zoeken naar handelsroutes en
- een gevolg te noemen van het ontdekken van deze handelsroutes voor de economie van de latere Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden en
- uit te leggen waardoor deze zestiende-eeuwse ontwikkeling past bij een beginnende wereldeconomie.

Gebruik bron 6.
De verhalen en tekeningen van John Stedman werden door abolitionisten in heel Europa gebruikt in hun strijd voor afschaffing van de slavenhandel.
Maar dit gedeelte uit het boek van John Stedman is voor de abolitionisten niet bruikbaar. Toch verhoogt dit fragment wél de betrouwbaarheid van deze bron voor een historisch onderzoek naar de leefomstandigheden van slaven in Suriname.

4p **13** Leg uit:
- waarom abolitionisten deze passage niet zouden willen gebruiken en
- waardoor voor een historisch onderzoeker deze passage de betrouwbaarheid van Stedman als bron wél vergroot.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Gebruik bron 7.
De Franse Nationale Vergadering deelt de algemene kritiek die in de achttiende eeuw bestond op het ancien régime op het gebied van:
1 het bestuur
2 burgerrechten en
3 de bestaande maatschappelijke verhoudingen.

6p **14** Licht dit toe door:
– (zonder bron) bij elk van deze drie punten de kritiek op het ancien régime die in die tijd bestond, te noemen en
– (met bron) de verbetering aan te geven die de Nationale Vergadering voorstelt.

Moderne tijd

De Industriële Revolutie had grote gevolgen op maatschappelijk terrein.

4p **15** Leg met een voorbeeld uit, wat het verband was tussen industrialisatie en:
– de opkomst van emancipatiebewegingen en
– de opkomst van nieuwe politieke stromingen.

Gebruik bron 8.
In de negentiende eeuw ontstaat er een splitsing binnen de socialistische beweging. Eén stroming binnen de socialistische beweging gaat ervan uit dat veranderingen alleen door een gewelddadige revolutie te bereiken zijn, een andere socialistische stroming wil ook andere, niet gewelddadige middelen toepassen.
In deze prent maakt tekenaar Hahn propaganda voor één van beide stromingen.

6p **16** Licht dit toe door:
– eerst (met bron) aan te geven waarom dit een propagandaprent genoemd kan worden en
– daarna (met bron) aan te geven welke opvatting door Hahn hier wordt uitgedragen en
– ten slotte (zonder bron) te beredeneren of de boodschap van Hahn in Nederland de meeste aanhang onder de socialisten heeft gekregen.

Na de revolutie van 1917 in Rusland brak er een burgeroorlog uit tussen de communisten en hun tegenstanders. Als de Russische communisten een dorp veroverden, begonnen zij meteen de analfabete boerenbevolking lezen en schrijven te leren.

2p **17** Leg uit welk politiek doel zij nastreefden met de scholing van de boerenbevolking.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Gebruik bron 9.
Het Johanneum-gymnasium werd opgericht in 1529 en bestond in 1979 vierhonderdvijftig jaar.
Stel: Je schrijft voor een boekje ter herdenking van dit jubileum een artikeltje over de geschiedenis van de school tijdens het nationaalsocialisme en je vindt deze brief. Je komt tot de conclusie dat in 1936, drie jaar na het aan de macht komen van de nationaalsocialisten in Duitsland, het nationaalsocialisme nog niet volledig is doorgevoerd in de school.

5p **18** Licht je conclusie toe door:
- met twee voorbeelden uit de bron uit te leggen dat op de school het nationaalsocialisme nog niet volledig is doorgevoerd en
- beredeneer dat de politieke voorkeur van de conciërge zijn betrouwbaarheid als bron voor jouw conclusie vergroot.

Gebruik bron 9.
In de bron komt een kenmerk naar voren van het leven in een totalitaire staat.

2p **19** Leg dit uit met een voorbeeld uit de bron.

Gebruik bron 10.
Cas Oorthuys heeft deze foto kort na afloop van de Duitse bezetting gemaakt.

4p **20** Beschrijf deze foto door:
- twee mogelijke redenen te noemen waarom dit echtpaar moest onderduiken en
- een reden te noemen waarom Cas Oorthuys deze foto niet tijdens de Duitse bezetting zou hebben gemaakt en
- een idealistisch motief te noemen dat Cas Oorthuys kan hebben gehad om deze foto te maken.

Gebruik bron 11.
Frankrijk hoopt kort na de Tweede Wereldoorlog op steun van de Verenigde Staten in het conflict met de Vietminh.

2p **21** Leg uit waardoor dit bericht kon bijdragen aan het krijgen van die steun.

Gebruik bron 12.
In zijn redevoering probeert bondskanselier Kohl de vrees van andere landen over een hereniging van Oost- en West-Duitsland weg te nemen.

3p **22** Licht dit toe door aan te geven:
- (zonder bron) waardoor Oost- en West-Duitsland zijn ontstaan en
- (zonder bron) waarom andere landen bang waren voor een herenigd Duitsland en
- (met bron) waarmee Kohl deze vrees wil wegnemen.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Gebruik bron 13.
Stel: Je gebruikt deze prentbriefkaart in een tentoonstelling over de jaren zestig van de twintigste eeuw.

3p **23** Schrijf een toelichting bij deze foto waarin je:
- een sociaal-culturele verandering van de jaren zestig noemt en
- een economische verklaring voor die verandering geeft en
- aangeeft hoe deze verandering uit de foto blijkt.

Tussen de groei van de welvaart in de jaren zestig en het ontstaan van de multiculturele samenleving in Nederland bestaat een verband.

2p **24** Leg uit welk verband dat is.

Bronvermelding
Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.